

Înalta Curte de Casație și Justiție
COMPLETUL COMPETENT SĂ JUDECE RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

Decizie nr. 19/2015 din 05/10/2015

Dosar nr. 12/2015

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 11 din 07/01/2016

Iulia Cristina Tarcea - vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție - președintele completului
Lavinia Curelea - președintele Secției I civile
Roxana Popa - președintele delegat al Secției a II-a civile
Ionel Barbă - președintele Secției de contencios administrativ și fiscal
Mirela Sorina Popescu - președintele Secției penale
Dragu Crețu - judecător la Secția I civilă
Raluca Moglan - judecător la Secția I civilă
Simona Gina Pietreanu - judecător la Secția I civilă
Carmen Elena Popoiag - judecător la Secția I civilă
Aurelia Rusu - judecător la Secția I civilă - judecător-raportor
Rodica Susanu - judecător la Secția I civilă
Bianca Elena Țândărescu - judecător la Secția I civilă - judecător-raportor
Mirela Vișan - judecător la Secția I civilă
Marian Budă - judecător la Secția a II-a civilă
Iulia Manuela Cîrmu - judecător la Secția a II-a civilă - judecător-raportor
Rodica Zaharia - judecător la Secția a II-a civilă
Carmen Trănica Teau - judecător la Secția a II-a civilă
Nela Petrișor - judecător la Secția a II-a civilă
Veronica Magdalena Dănăilă - judecător la Secția a II-a civilă
Minodora Condoiu - judecător la Secția a II-a civilă
Cosmin Horia Mihăianu - judecător la Secția a II-a civilă
Cezar Hîncu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Veronica Năstasie - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Maricela Cobzariu - judecător la Secția penală
Silvia Cerbu - judecător la Secția penală

Completul competent să judece recursul în interesul legii este legal constituit în conformitate cu dispozițiile art. 516 alin. (2) din Codul de procedură civilă, raportat la art. 27² alin. (2) lit. b) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința este prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Antonia Constantin, procuror șef adjunct al Secției judiciare.

La ședința de judecată participă prim-magistratul-asistent, Aneta Ionescu, desemnată pentru această cauză în conformitate cu dispozițiile art. 27² din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii a luat în examinare recursul în interesul legii exercitat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și Colegiul de conducere al Curții de Apel Suceava privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă raportat la prevederile art. 56, 76 și 82 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, cu referire la aplicabilitatea procedurii speciale de înscriere a drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii, în cazul prescripțiilor achizitive începute și eventual împlinite înainte de intrarea în vigoare a noului cod civil.

Se referă de către prim-magistratul-asistent că, la data de 5 octombrie 2015, Curtea de Apel Constanța a depus la dosarul cauzei note scrise care relevă punctul de vedere al acestei instanțe relativ la problema de drept supusă dezlegării.

După prezentarea referatului cauzei, constatând că nu mai sunt chestiuni prealabile de discutat sau excepții de invocat, președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, acordă cuvântul doamnei Antonia Constantin, procuror șef adjunct al Secției judiciare din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Reprezentantul procurorului general a învederat, în esență, că procedura privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii, cuprinsă în cartea a VI-a, titlul XII al Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, este aplicabilă și uzucapiunilor începute anterior datei de 1 octombrie 2011, indiferent dacă imobilele au fost înscrise sau nu în cărțile funciare.

Președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, constatând că nu mai sunt alte completări, chestiuni de invocat sau întrebări de formulat din partea membrilor completului, a declarat dezbaterile închise, iar completul de judecată a rămas în pronunțare asupra recursului în interesul legii.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra recursului în interesul legii, a constatat următoarele:

I. Problema de drept ce a generat practica neunitară

Prin memoriul de recurs în interesul legii formulat de autorii sesizării a fost indicată următoarea problemă de drept ca fiind soluționată diferit de instanțele judecătorești:

"Interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă raportat la prevederile art. 56, 76 și 82 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (denumită în continuare Legea nr. 71/2011), cu referire la aplicabilitatea procedurii speciale de înscriere a drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii, în cazul prescripțiilor achizitive începute și, eventual, împlinite înainte de intrarea în vigoare a noului cod civil".

II. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

La data de 19 mai 2015, Înalta Curte de Casație și Justiție a fost investită cu Sesizarea nr. 3.363/33 din 13 mai 2015, potrivit Hotărârii nr. 7 din 12 mai 2015 a Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța. Cauza a fost înregistrată pe rolul instanței supreme, Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii, cu nr. 12/2015.

La data de 10 iunie 2015, Colegiul de conducere al Curții de Apel Suceava a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție cu aceeași problemă de drept, invocând adresa de informare a Curții de Apel Constanța referitoare la Sesizarea nr. 3.363/33 din 13 mai 2015. Cauza a fost înregistrată pe rolul instanței supreme sub nr. 16/2015.

Constatând că, prin cele două sesizări menționate, problema de drept ce s-a solicitat a fi interpretată unitar este identică, prin rezoluția din 16 iunie 2015, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Cristina Iulia Tarcea, a dispus conexarea Dosarului nr. 16/2015 la Dosarul nr. 12/2015.

III. Soluțiile pronunțate de instanțele judecătorești

Practica judiciară neunitară ce a determinat sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție cu prezentul recurs în interesul legii s-a conturat în modul de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 1.050-1.053, din Codul de procedură civilă raportat la prevederile art. 56, 76 și 82 din Legea nr. 71/2011, cu referire la aplicabilitatea procedurii speciale de înscriere a drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii.

În sesizările Curții de Apel Constanța și Curții de Apel Suceava s-au expus, în esență, următoarele opinii jurisprudențiale:

Într-o primă opinie, s-a apreciat că procedura specială prevăzută de art. 1.049-1.052 din Codul de procedură civilă (art. 1.050-1.053, după republicare) este aplicabilă și cererilor întemeiate pe posesia începută anterior intrării în vigoare

a noului Cod civil.

S-a argumentat în acest sens că, "dacă legiuitorul ar fi vrut să deroge de la aplicabilitatea imediată a procedurii speciale prevăzute de art. 1.049 și următoarele din Codul de procedură civilă în privința tuturor cererilor de uzucapiune imobiliară formulate după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, ar fi prevăzut expres că această procedură este aplicabilă doar în cazul uzucapiunilor începute sub imperiul noului Cod civil. Chiar dacă anumite dispoziții procedurale fac trimitere la prevederile de drept material din noul Cod civil, respectiv art. 930, acestea nu pot fi aplicate în cazul cererilor de constatare a dobândirii dreptului de proprietate prin uzucapiune, în privința cărora este aplicabil Codul civil din 1864, în privința celorlalte dispoziții procedurale, acestea urmând a fi aplicate corespunzător situației de fapt și normelor de drept material aplicabile, reprezentate de Codul civil de la 1864. În acest sens sunt prevederile art. 1.050 alin. (3), referitoare la înscrisurile ce trebuie anexate cererii, art. 1.051 alin. (7) din Codul de procedură civilă."

În același sens s-a reținut că prevederile art. 1.050-1.053 din noul Cod de procedură civilă, fiind norme de procedură cu caracter special și neexistând nicio altă normă care să dispună altfel, trebuie admis că acestea sunt de imediată aplicare, astfel cum dispune expres art. 24 din noul Cod de procedură civilă. Mai mult, art. 1.049 din noul Cod de procedură civilă se referă la "orice" cereri de înscriere în cartea funciară, nefăcând nicio distincție în raport cu data introducerii lor la instanță.

Într-o a doua opinie, s-a apreciat că procedura specială prevăzută de art. 1.049-1.052 din Codul de procedură civilă (art. 1.050-1.053, după republicare) nu este aplicabilă și cererilor întemeiate pe posesia începută anterior intrării în vigoare a noului Cod civil.

Această opinie a fost argumentată prin aceea că, "din interpretarea coroborată și teleologică a dispozițiilor din cauză cu cele ale noului Cod civil ce reglementează instituția uzucapiunii, se constată că aceste dispoziții procedurale sunt reglementate pentru uzucapiunile cărora li se aplică normele noi, și nu cele din Codul civil de la 1864, întrucât efecte constitutive de drept nu mai au hotărârile judecătorești care constată uzucapiunea, ci cele care dispun asupra unor cereri de intabulare în cartea funciară a dreptului dobândit ca urmare a uzucapiunii. Cum în sistemul Codului civil de la 1864, uzucapiunea constituia drepturi în temeiul hotărârii judecătorești, retroactiv, de la data începerii posesiei, în sistemul Codului civil din 2009, de la intabularea în cartea funciară și de la data formulării cererii de chemare în judecată, dispozițiile art. 1.049-1.052 din Codul de procedură civilă nu pot fi impuse în sistemul Codului civil vechi. Mai mult, procedura nouă, cu caracter special, deschide și calea unei proceduri cu caracter necontencios în anumite condiții de speță, incompatibilă cu instituția uzucapiunii reglementată de Codul civil de la 1864."

În majoritatea cazurilor, din considerentele hotărârilor anexate sesizărilor, nu rezultă însă, în mod expres, argumentele avute în vedere pentru aplicabilitatea, respectiv inaplicabilitatea procedurii speciale reglementate de art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă.

IV. Prevederile legale incidente

Art. 35 din Codul de procedură civilă:

"Art. 35. - Cel care are interes poate să ceară constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege."

Conform art. 1.050 din Codul de procedură civilă, titlul XII, Procedura privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii:

"Art. 1.050. - Dispozițiile prezentului titlu sunt aplicabile oricăror cereri de înscriere în cartea funciară a drepturilor reale imobiliare dobândite în temeiul uzucapiunii."

Art. 1.053 alin. (3) din Codul de procedură civilă:

"(3) Reclamantul este considerat proprietar de la data înscrierii, în condițiile legii, în cartea funciară a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii."

Art. 56 din Legea nr. 71/2011:

"Art. 56. - (1) Dispozițiile Codului civil privitoare la dobândirea drepturilor reale imobiliare prin efectul înscrierii acestora în cartea funciară se aplică numai după finalizarea lucrărilor de cadastru pentru fiecare unitate administrativ-teritorială și deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărților funciare pentru imobilele respective, în conformitate cu dispozițiile Legii

cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Până la data prevăzută la alin. (1), înscrierea în cartea funciară a dreptului de proprietate și a altor drepturi reale, pe baza actelor prin care s-au transmis, constituit ori modificat în mod valabil, se face numai în scop de opozabilitate față de terți."

Art. 76 din Legea nr. 71/2011 prevede că:

"Art. 76. - Dispozițiile art. 876-915 din Codul civil privitoare la cazurile, condițiile, efectele și regimul înscrierilor în cartea funciară se aplică numai actelor și faptelor juridice încheiate sau, după caz, săvârșite ori produse după intrarea în vigoare a Codului civil."

Art. 82 din Legea nr. 71/2011 prevede că:

"Art. 82. - (1) Dispozițiile art. 930-934 din Codul civil referitoare la uzucapiunea imobiliară se aplică numai în cazurile în care posesia a început după data intrării în vigoare a acestuia. Pentru cazurile în care posesia a început înainte de această dată sunt aplicabile dispozițiile referitoare la uzucapiune în vigoare la data începerii posesiei. Cu privire la imobilele pentru care, la data începerii posesiei, înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, nu erau deschise cărți funciare, rămân aplicabile dispozițiile în materie de uzucapiune din Codul civil din 1864.

(2) În cazul posesiilor începute după intrarea în vigoare a Codului civil, dacă erau deschise cărți funciare, până la îndeplinirea condițiilor prevăzute în art. 56 alin. (1), uzucapiunea extratabulară prevăzută în art. 930 din Codul civil își produce efectele de la data introducerii cererii de chemare în judecată prin care s-a solicitat constatarea îndeplinirii cerințelor legale ale acestui mod de dobândire, dacă acțiunea a fost admisă, respectiv de la data invocării excepției uzucapiunii, dacă această excepție a fost admisă."

Conform art. 223 din Legea nr. 71/2011:

"Art. 223. - Dacă prin prezenta lege nu se prevede altfel, procesele și cererile în materie civilă sau comercială în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului civil se soluționează de către instanțele legal învestite, în conformitate cu dispozițiile legale, materiale și procedurale în vigoare la data când acestea au fost pornite."

Art. 201 din Legea nr. 71/2011:

"Art. 201. - Prescripțiile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a Codului civil sunt și rămân supuse dispozițiilor legale care le-au instituit."

Art. 3 din Legea nr. 71/2011:

"Art. 3. - Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a Codului civil nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor."

Conform art. 6 din Codul civil:

"Art. 6. - (1) Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare. Aceasta nu are putere retroactivă.

(2) Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor.

(3) Actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace potrivit dispozițiilor legii noi.

(4) Prescripțiile, decăderile și uzucapiunile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit."

Conform art. 24 din Codul de procedură civilă:

"Art. 24. - Dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare."

V. Opinia procurorului general

La data de 3 octombrie 2015, Ministerul Public a transmis un punct de vedere cu privire la problema de drept ce formează obiectul recursului în interesului legii, procurorul general opinând, în esență, că procedura specială reglementată de prevederile art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă este aplicabilă și uzucapiunilor începute anterior datei de 1 octombrie 2011, indiferent dacă imobilele au fost înscrise sau nu în cartea funciară.

VI. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție

Nu s-a identificat jurisprudență relevantă în această materie la nivelul secțiilor instanței supreme.

În ceea ce privește, însă, aplicarea legii în timp în materia prescripției extinctive sau achizitive, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat următoarele decizii în interesul legii: nr. IV din 16 ianuarie 2006, nr. 86/2007 și nr. 1/2014.

VII. Jurisprudența Curții Constituționale

Problema de drept în discuție a făcut obiect de analiză al Curții Constituționale din perspectiva domeniului de aplicare a dispozițiilor art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă, cu referire la condițiile impuse de noul Cod civil pentru înscrierea în cartea funciară a drepturilor dobândite prin uzucapiune și în privința posesiilor începute înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil.

Prin Decizia nr. 225 din 2 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 405 din 9 iunie 2015, Curtea Constituțională a stabilit că dispozițiile reclamate sunt constituționale, pentru următoarele considerente:

Făcând distincția dintre normele de procedură, de imediată aplicare, și normele de drept substanțial, la înscrierea dreptului dobândit trebuie să se țină cont, în privința condițiilor de fond ale uzucapiunii, de legea în vigoare la data începerii posesiei. În acest sens sunt și dispozițiile art. 82 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, potrivit cărora dispozițiile noului Cod civil referitoare la uzucapiunea imobiliară se aplică numai în cazurile în care posesia a început după data intrării în vigoare a acestuia. Prin urmare, condițiile de fond ale uzucapiunii (referitoare la condițiile posesiei) vor fi guvernate de legea în vigoare la data începerii posesiei, iar procedura aplicabilă înscrierii dreptului va fi cea prevăzută de art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă, atunci când cererea a fost formulată după intrarea acestuia în vigoare. În acest sens sunt și dispozițiile de drept substanțial cuprinse în art. 6 alin. (4) din Codul civil, potrivit cărora uzucapiunile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit.

Având în vedere faptul că norma procedurală are o sferă de cuprindere foarte largă, în sensul că aceasta se aplică cererilor de constatare a dobândirii dreptului de proprietate în temeiul uzucapiunii formulate în temeiul unor acte normative diferite, revine instanței de judecată să interpreteze și să aplice în concret dispozițiile legale criticate, evitându-se instituirea în sarcina uzucapanților a prezentării unor înscrisuri care nu au legătură cu dispozițiile de drept substanțial aplicabile cererilor acestora. De altfel, Curtea reține că este de principiu că valorificarea dispozițiilor de drept substanțial se face prin intermediul normelor de drept procedural, iar dreptul de acces la justiție nu este un drept absolut, el putând fi supus unor limitări sau condiționări, astfel încât să nu fie afectată însăși substanța dreptului.

VIII. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene

La nivelul celor două instanțe europene nu s-a identificat jurisprudență relevantă care să vizeze în mod direct problema de drept supusă analizei.

IX. Punctul de vedere exprimat de specialiști

Opinia exprimată, în calitate de specialiști, de prof. univ. doctor Valeriu Stoica, conf. univ. doctor Adrian Almășan, asist. univ. doctor Laura Toma-Dăuceanu, din cadrul Facultății de Drept a Universității București, în temeiul art. 516 alin. (6) din Codul de procedură civilă, a fost cea potrivit căreia problema de drept dedusă analizei trebuie soluționată în sensul că, ori de câte ori cererea are ca obiect constatarea dobândirii dreptului real ca urmare a uzucapiunii, indiferent de momentul la care a început posesia, se aplică procedura specială reglementată de art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă, iar atunci când constatarea dobândirii dreptului de proprietate, ca urmare a uzucapiunii, se invocă pe cale de excepție, respectiv cât timp înscrierile în cartea funciară nu au un efect constitutiv de drepturi, se aplică procedura contencioasă de drept comun. Acolo unde se aplică deja efectul constitutiv al înscrierii în cartea funciară și, în viitor, pe măsură ce se va aplica efectul constitutiv, nu se va mai putea invoca uzucapiunea pe cale de excepție, ci numai cu aplicarea procedurii speciale.

Punctul de vedere exprimat de specialiștii în procedură civilă ai Facultății de Drept a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj este în sensul că procedura specială a înscrierii drepturilor reale imobiliare dobândite prin uzucapiune trebuie

aplicate și prescripțiilor începute anterior noului Cod civil, aceștia apreciind că textul art. 35 privind procedura acțiunii în constatare ar putea fi înlăturat prin invocarea directă a încălcării textului art. 1 alin. (1) din Protocolul nr. 1.

Specialiștii de la catedra de drept civil a Facultății de Drept a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj au apreciat că procedura specială a uzucapiunii extratabulare nu este susceptibilă de a fi aplicată tuturor uzucapiunilor al căror curs a început înainte de intrarea în vigoare a actualului Cod civil. Totodată, subliniind că există o diferență de natură juridică între uzucapiunea reglementată de vechiul Cod civil și uzucapiunea extratabulară, s-a apreciat că nu ar fi justificată extinderea procedurii judiciare specifice uneia dintre cele două modele de uzucapiune la uzucapiunea instituită de vechiul Cod civil. Astfel, procedura din art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă este mult prea puternic legată/condiționată de natura juridică a uzucapiunii extratabulare pentru a putea fi extinsă și la un alt tip de uzucapiune. O atare extindere ar presupune modificare de facto fie a legii materiale, condiționând uzucapiunea din vechiul Cod civil de înscrierea în cartea funciară, fie a legii procesuale, prin trunchierea procedurii speciale, care nu poate fi doar preluată, fără adaptarea conținutului actual.

Opinia Institutului Național al Magistraturii, exprimată de formatorii cu normă întreagă din cadrul catedrei de drept civil și drept procesual civil, a fost în sensul că procedura specială reglementată de dispozițiile art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă este aplicabilă numai în ipoteza în care obiectul cererii introduse pe rolul instanțelor judecătorești ulterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă vizează înscrierea dreptului dobândit în temeiul uzucapiunii extratabulare prevăzută de art. 930 din noul Cod civil. S-a subliniat că, în ipoteza în care posesia imobilului a început sub imperiul Codului civil din 1864, iar cererea de constatare a dobândirii dreptului real prin efectul uzucapiunii achizitive este introdusă pe rolul instanțelor judecătorești ulterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, sub aspectul dreptului material, sunt aplicabile dispozițiile Codului civil de la 1864, iar, sub aspectul dreptului procesual, dispozițiile noului cod de procedură civilă, însă nu procedura specială, ci dispozițiile generale și cele vizând procedura contencioasă.

X. Raportul asupra recursului în interesul legii

Raportul întocmit de judecătorii-raportori desemnați, conform art. 516 alin. (5) din Codul de procedură civilă, a concluzionat că, în interpretarea și aplicarea prevederilor art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă și art. 56, 76 și 82 din Legea nr. 71/2011, stabilește că procedura specială reglementată de prevederile art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă nu este aplicabilă în privința prescripțiilor achizitive începute anterior intrării în vigoare a Codului civil. Astfel, sub aspect material, sunt aplicabile normele de drept în vigoare la data începerii posesiei, iar, sub aspect procedural, se aplică dispozițiile generale și cele vizând procedura contencioasă din Codul de procedură civilă.

XI. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizările cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Din perspectiva legitimării procesuale active, se poate constata că sunt îndeplinite cerințele impuse de dispozițiile art. 514 din Codul de procedură civilă, recursul în interesul legii fiind exercitat de către colegiile de conducere ale Curții de Apel Constanța și Curții de Apel Suceava.

Articolul 515 din Codul de procedură civilă, care reglementează condițiile de admisibilitate ale recursului în interesul legii, statuează că acesta este admisibil numai dacăse face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii.

Norma legală impune, astfel, trei condiții de admisibilitate distincte, dar care nu se apreciază gradual, ci cumulativ, respectiv:

- problema de drept vizată să facă obiectul judecății;
- problema de drept să fi fost soluționată diferit de instanțe diferite, prin hotărâri judecătorești definitive;
- hotărârile judecătorești definitive de soluționare diferită a problemei de drept să fie anexate cererii de recurs în interesul legii.

Din analiza hotărârilor anexate sesizărilor conexe rezultă că aceste condiții legale sunt, în mod formal, îndeplinite.

În ceea ce privește dezlegarea problemei de drept care a determinat jurisprudență neunitară, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii consideră că procedura specială reglementată

de prevederile art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă este aplicabilă numai uzucapiunilor guvernate de Codul civil.

Astfel, în cazul în care posesia a început anterior intrării în vigoare a Codului civil, iar acțiunea este introdusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă, sub aspect material, sunt aplicabile normele de drept în vigoare la data începerii posesiei, iar, sub aspect procedural, se aplică dispozițiile generale și cele vizând procedura contencioasă din Codul de procedură civilă.

Primul argument în susținerea acestei soluții decurge din prevederile art. 82 alin. (1) din Legea nr. 71/2011. În acord cu principiul de drept tranzitoriu al neretroactivității legii noi în materie de prescripție, acest text legal prevede că: "(1) Dispozițiile art. 930-934 din Codul civil referitoare la uzucapiunea imobiliară se aplică numai în cazurile în care posesia a început după data intrării în vigoare a acestuia. Pentru cazurile în care posesia a început înainte de această dată sunt aplicabile dispozițiile referitoare la uzucapiune în vigoare la data începerii posesiei. Cu privire la imobilele pentru care, la data începerii posesiei, înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, nu erau deschise cărți funciare, rămân aplicabile dispozițiile în materie de uzucapiune din Codul civil din 1864".

La adoptarea acestei soluții s-a ținut seama, așa cum era firesc, de faptul că circumstanțele istorice și evoluția legislativă au determinat coexistența pe teritoriul țării noastre a mai multor sisteme de publicitate imobiliară, ceea ce a influențat și reglementarea diferită a instituției uzucapiunii.

Codul civil de la 1864 reglementează două feluri de uzucapiune: uzucapiunea de 30 de ani (art. 1890) și uzucapiunea de 10 până la 20 de ani, numită și uzucapiunea prescurtată (art. 1895).

Cele două forme de uzucapiune presupun îndeplinirea unor condiții specifice, dintre care unele sunt comune (să existe o posesie utilă, posesia să fie exercitată neîntrerupt în tot timpul fixat de lege, iar îndeplinirea prescripției achizitive să fie invocată de posesor, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție), iar altele se cer a fi întrunite numai în cazul uzucapiunii de 10 până la 20 de ani (să existe un just titlu, iar posesorul să fie de bună-credință).

În mod unanim, atât practica judiciară, cât și jurisprudența recunosc caracterul retroactiv al uzucapiunii, în special în ceea ce privește dobândirea dreptului de proprietate de către posesor, respectiv stingerea acestui drept în ceea ce îl privește pe adevăratul proprietar.

Dobândirea de către posesor a dreptului exercitat asupra imobilului în cauză are loc nu de la data împlinirii termenului de prescripție, nici de la data pronunțării hotărârii judecătorești, ci retroactiv, din ziua începerii cursului prescripției achizitive, altfel spus, din momentul intrării efective în posesia bunului.

Această trăsătură a mecanismului prescripției are o serie de implicații sub diverse aspecte, precum cel al drepturilor constituite de posesor în favoarea terților, în materia comunității de bunuri a soților sau în ceea ce privește situația juridică a fructelor bunului frugifer uzucapat.

În regiunile de carte funciară (Transilvania, Banat, Crișana, Satu Mare și Bucovina), uzucapiunea are o aplicație restrânsă, acest mod de dobândire a proprietății fiind permis în mod excepțional, numai în condițiile prevăzute de art. 27 (uzucapiunea tabulară sau "prin convalescența titlului") și art. 28 (uzucapiunea extratabulară) din Decretul-lege nr. 115/1938 pentru unificarea dispozițiilor privitoare la cărțile funciare (denumit în continuare Decretul-lege nr. 115/1938).

Potrivit art. 27 din Decretul-lege nr. 115/1938: "În cazul care s-au înscris fără cauză legitimă, drepturi reale, care pot fi dobândite în temeiul uzucapiunii, ele vor rămâne valabil dobândite dacă titularul dreptului le-a posedat cu bună-credință, potrivit legii, timp de 10 ani".

Expresia "uzucapiune tabulară" este de natură a evidenția faptul că dreptul real ce se prescrie achizitiv este deja înscris sau intabulat în cartea funciară pe numele uzucapantului. De asemenea, sintagma "prin convalescența titlului" subliniază faptul că titlul în baza căruia s-a realizat intabularea, deși nevalabil, se curăță de viciile sale prin trecerea termenului de 10 ani, devenind pe deplin valabil.

În jurisprudența mai veche a instanței supreme (Decizia nr. 493/1968 a fostului Tribunal Suprem, Secția civilă) s-a statuat că, în ipoteza prevăzută de art. 27 din Decretul-lege nr. 115/1938, legiuitorul reglementează un caz special de uzucapiune, având drept scop "asanarea" titlului nevalabil în temeiul căruia s-a făcut înscrierea. Această uzucapiune se produce cu efect retroactiv, astfel încât titularul dreptului real imobiliar înscris în cartea funciară în temeiul titlului nevalabil își va vedea consolidată situația juridică creată prin starea de aparență, chiar de la data înscrierii făcute în favoarea sa, ca și când acea înscriere s-ar fi făcut în temeiul unui titlu valabil.

Art. 28 din Decretul-lege nr. 115/1938, care reglementează uzucapiunea extratabulară, prevede că: "Cel ce a posedat un bun nemișcător în condițiunile legii, timp de 20 de ani, după moartea proprietarului înscris în cartea funciară, va putea cere înscrierea dreptului uzucapat.

De asemenea, va putea cere înscrierea dreptului său, cel ce a posedat un bun nemișcător, în condițiunile legii, timp de 20 de ani, socotiți de la înscrierea în cartea funciară a declarațiunii de renunțare la proprietate."

Denumirea de "uzucapiune extratabulară" se datorează faptului că dobândirea dreptului de proprietate de către posesorul imobilului are loc fără ca acesta să fi fost intabulat, la începerea posesiei, în cartea funciară.

Sub aspect procedural, înscrierea drepturilor dobândite prin uzucapiune este reglementată de art. 130 din Decretul-lege nr. 115/1938.

Decretul-lege nr. 115/1938 prevede, în capitolul V ("Dispoziții de procedură") secțiunea a II-a ("Procedura privitoare la înscrierea drepturilor dobândite prin uzucapiune") art. 130, că "cererea de înscriere se va îndrepta la tribunalul (...) în circumscripția căruia este așezat imobilul", care "prin încheiere va emite o somație care se va afișa (...) și se va publica într-unul din ziarele mai răspândite din capitală (...). Dacă nu s-a făcut opoziție, tribunalul (...) se va pronunța printr-o încheiere; în cazul contrar, opoziția se va judeca de către instanța competentă, după dreptul comun (...). Notariatul de stat nu va putea, în temeiul uzucapiunii, dispune înscrierea dreptului, dacă acesta a fost intabulat sau înscris provizoriu, în folosul unei alte persoane, chiar după împlinirea termenului de uzucapiune; în cazul când s-ar fi făcut numai o notare, notariatul de stat va dispune înscrierea dreptului, fără ca înscrierea să fie opozabilă celui care a cerut notarea".

Și în acest caz, efectele uzucapiunii se produc retroactiv, de la data începerii posesiei. În situația admiterii cererii de intabulare (prin încheiere sau hotărâre judecătorească), dreptul de proprietate se înscrie în cartea funciară cu data notării cererii, iar efectele uzucapiunii se produc retroactiv de la data începerii posesiei. Între data începerii posesiei și data la care s-a înscris dreptul uzucapat în cartea funciară, posesorului i se recunoaște retroactiv un drept de proprietate extratabulară.

În același sens, însă într-o manieră nuanțată, se consideră că mai corect ar fi de spus că acest efect retroactiv coboară în timp, în cazul unei posesii începute încă din timpul vieții proprietarului tabular, numai până la momentul la care a survenit decesul titularului dreptului real ce se prescrie achizitiv .

În plus, față de formele de uzucapiune enumerate, pentru posesiile începute anterior punerii în aplicare a Decretului-lege nr. 115/1938 (prin Legea nr. 241/1947 în Transilvania și prin Legea nr. 511/1938 în Bucovina), în regiunile țării în care cărțile funciare au fost introduse de ocupația habsburgică și austro-ungară, se poate invoca uzucapiunea supusă condițiilor și regulilor prevăzute de Codul civil austriac sau uzucapiunea reglementată de legile locale maghiare.

Deși perioada de timp care s-a scurs de la momentul începutului unor asemenea posesii este destul de mare, nu este exclusă invocarea uzucapiunii în astfel de condiții, dată fiind imprescriptibilitatea unei astfel de acțiuni, dar și posibilitatea ca uzucapiunea să fie invocată pe cale de excepție.

Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996 (denumită în continuare Legea nr. 7/1996), care a înlocuit regimul de publicitate imobiliară prin registre de transcripțiuni și inscripțiuni și pe cel prin cartea funciară, nu a mai consacrat cazurile speciale de uzucapiune prevăzute de Decretul-lege nr. 115/1938.

Întrucât dispozițiile Legii nr. 7/1996 nu au reglementat în niciun fel prescripția achizitivă în sistem de carte funciară, s-a cristalizat concluzia că, în privința posesiilor începute după intrarea în vigoare a acestei legi, este aplicabilă uzucapiunea de drept comun, reglementată de Codul civil.

Pornind de la principiul retroactivității efectelor uzucapiunii (coborând în timp până la data la care aceasta a început) și de la regula de aplicabilitate generală potrivit căreia verificarea îndeplinirii condițiilor uzucapiunii se supune normelor juridice în vigoare la data la care posesorul a început să prescrie achizitiv, în doctrină, s-a mai susținut că momentul la care trebuie să fie raportată data intrării în vigoare a Legii nr. 7/1996 nu este acela al introducerii acțiunii având ca obiect constatarea împlinirii uzucapiunii și a producerii efectelor sale, ci cel al începerii, respectiv al împlinirii termenului de prescripție achizitivă.

Astfel, în teritoriile de carte funciară, pentru uzucapiunile începute și împlinite anterior intrării în vigoare a Legii nr. 7/1996, sunt aplicabile dispozițiile Decretului-lege nr. 115/1938, independent de promovarea ulterioară a cererii introductive având ca obiect tocmai constatarea acestui fapt. De asemenea, pentru acele prescripții achizitive începute după intrarea în vigoare a actului normativ menționat, urmează a fi incidente dispozițiile Codului civil.

În schimb, în cazul unei uzucapiuni începute anterior intrării în vigoare a Legii nr. 7/1996 și împlinite după acest moment, nici doctrina și nici practica judiciară nu au avut un punct de vedere unitar. Unificarea practicii judiciare s-a realizat prin Decizia nr. LXXXVI (86) din 10 decembrie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiunile Unite (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 697 din 14 octombrie 2008). Prin această decizie s-a statuat că, în situația prescripțiilor achizitive începute sub imperiul Decretului-lege nr. 115/1938 și împlinite după intrarea în vigoare a Legii nr. 7/1996, acțiunile în constatarea dobândirii dreptului de proprietate prin uzucapiune în regim de carte funciară sunt guvernate de dispozițiile legii vechi, respectiv ale Decretului-lege nr. 115/1938.

Codul civil actual (Legea nr. 287/2009), intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011, conform art. 220 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, reglementează două forme de uzucapiune imobiliară, și anume uzucapiunea extratabulară (art. 930) și uzucapiunea tabulară (art. 931).

Conform art. 930 alin. (1) și (2)

"(1) Dreptul de proprietate asupra unui imobil și dezmembrămintele sale pot fi înscrise în cartea funciară, în temeiul uzucapiunii, în folosul celui care l-a posedat timp de 10 ani, dacă:

- a) proprietarul înscris în cartea funciară a decedat ori, după caz, și-a încetat existența;
- b) a fost înscrisă în cartea funciară declarația de renunțare la proprietate;
- c) imobilul nu era înscris în nicio carte funciară.

(2) În toate cazurile, uzucapantul poate dobândi dreptul numai dacă și-a înregistrat cererea de înscriere în cartea funciară înainte ca o terță persoană să își fi înregistrat propria cerere de înscriere a dreptului în folosul său, pe baza unei cauze legitime, în cursul sau chiar după împlinirea termenului de uzucapiune".

Conform art. 931 alin. (1) și (2)

"(1) Drepturile celui care a fost înscris, fără cauză legitimă, în cartea funciară, ca proprietar al unui imobil sau titular al unui alt drept real, nu mai pot fi contestate când cel înscris cu bună-credință a posedat imobilul timp de 5 ani după momentul înregistrării cererii de înscriere, dacă posesia sa a fost neviciată.

(2) Este suficient ca buna-credință să existe în momentul înregistrării cererii de înscriere și în momentul intrării în posesie".

Cele două forme de uzucapiune se grefează pe sistemul de publicitate imobiliară prin cărți funciare, astfel cum a fost regândit și structurat în titlul VII al cărții a III-a din Codul civil, intitulat "Cartea funciară", relevant din perspectiva analizei de față fiind unul dintre principiile pe care se bazează acest sistem, și anume principiul efectului constitutiv de drepturi reale al înscrierii (art. 885 și art. 886 din Cod civil).

Acest principiu este activ și în materie de uzucapiune, deoarece art. 887 din Codul civil nu mai include uzucapiunea printre excepțiile de la regula efectului translativ, constitutiv sau extinctiv de drepturi reale al înscrierii în cartea funciară, așa cum făcea art. 26 alin. (1) din Legea nr. 7/1996.

Pe de altă parte, art. 1.053 alin. (3) din Codul de procedură civilă, intrat în vigoare ulterior Codului civil, prevede că: "(3) Reclamantul este considerat proprietar de la data înscrierii, în condițiile legii, în cartea funciară a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii".

Ca atare, se constată că, în noua reglementare, s-a abandonat efectul retroactiv al uzucapiunii, dreptul de proprietate nefiind dobândit de posesor decât din momentul înscrierii lui în cartea funciară.

Prevederile art. 1.053 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu reprezintă o simplă aplicație a principiului efectului constitutiv al înscrierii în materia uzucapiunii, ci reprezintă o normă specială, intrată în vigoare ulterior Codului civil, prin care legiuitorul a înțeles ca, în materie de uzucapiune, să modifice drastic regimul juridic al acestei instituții, sub aspectul momentului dobândirii dreptului de proprietate. În consecință, aplicabilitatea art. 1.053 alin. (3) din Codul de procedură civilă în privința posesiilor începute după intrarea în vigoare a Codului civil nu poate fi înlăturată prin efectul art. 56 și 76 din Legea nr. 71/2011, în condițiile în care aceste prevederi legale sunt anterioare intrării în vigoare a Codului de procedură civilă și conțin norme tranzitorii care se referă în mod explicit și exclusiv la "dispozițiile Codului civil privitoare la dobândirea drepturilor reale imobiliare prin efectul înscrierii acestora în cartea funciară", respectiv la "dispozițiile art. 876-915 din Codul civil privitoare la cazurile, condițiile, efectele și regimul înscrierilor în cartea funciară".

Rezultă că, pentru toate cererile de uzucapiune soluționate după procedura specială prevăzută de Codul de procedură civilă [cu excepția celor la care se referă art. 82 alin. (2) din Legea nr. 71/2011], momentul dobândirii dreptului de proprietate este cel al înscrierii acestui drept în cartea funciară, în baza încheierii sau a hotărârii pronunțate asupra cererii de uzucapiune, după caz. Or, dacă procedura specială s-ar aplica și în cazul posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil, s-ar ajunge la modificarea regimului juridic al formelor de uzucapiune respective, sub aspectul momentului dobândirii dreptului de proprietate, prin aplicarea retroactivă a unei noi reguli în această materie, ceea ce contravine principiului general potrivit căruia uzucapiunea se supune normelor juridice în vigoare la data la care posesorul a început să prescrie achizitiv.

Deși se observă similitudinea între condițiile de fond ale uzucapiunii extratabulare, astfel cum sunt reglementate în Codul civil și condițiile de fond ale uzucapiunii extratabulare din Decretul-lege nr. 115/1938, precum și asemănarea între procedura de înscriere a drepturilor dobândite prin uzucapiune, prevăzută de art. 130 din Decretul-lege nr. 115/1938, și procedura specială reglementată de Codul de procedură civilă actual, această din urmă procedură nu poate fi extinsă nici măcar asupra posesiilor începute sub imperiul Decretului-lege nr. 115/1938, deoarece, așa cum s-a arătat, efectul achizitiv al posesiei se produce în mod diferit.

În sistemul vechilor cărți funciare, efectele uzucapiunii extratabulare se produc retroactiv, de la data începerii posesiei, înscrierea dreptului uzucapat în cartea funciară nu are efect constitutiv, ci doar un rol de publicitate, pentru a-l face opozabil terților, în timp ce, în cazul uzucapiunii reglementate de actualul Cod civil, proprietatea se dobândește fără efect retroactiv, fiind condiționată de înscrierea dreptului în cartea funciară, ca urmare a parcurgerii procedurii speciale, în temeiul hotărârii judecătorești prin care această procedură se finalizează.

Diferența de regim juridic este și mai evidentă în comparația dintre uzucapiunea reglementată de Codul civil din 1864 și uzucapiunea din Codul civil actual. Dacă, în sistemul vechiului Cod civil, uzucapiunea constituie un mod originar de dobândire a proprietății, cu efect retroactiv de la data începerii posesiei, opozabil erga omnes, independent de orice formă de publicitate și fără ca dreptul de dispoziție să fie condiționat de o eventuală înscriere în evidențele de publicitatea imobiliară, în sistemul actualului cod civil, dreptul de proprietate se dobândește numai de la data înscrierii în cartea funciară, în temeiul hotărârii judecătorești pronunțate în procedura specială "privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii", prevăzută de titlul XII al cărții a VI-a a Codului civil.

Sub aspect procedural, în ipoteza uzucapiunii reglementate de Codul civil de la 1864, cererea de chemare în judecată vizează constatarea dreptului real dobândit în temeiul acesteia, acțiunea îmbrăcând forma cererii în constatare, în timp ce acțiunea formulată pe calea procedurii speciale are ca obiect înscrierea în cartea funciară a dreptului dobândit prin uzucapiune, fiind o cerere în realizare de drepturi.

De asemenea, efectele hotărârii judecătorești sunt diferite, în primul caz, hotărârea având efect declarativ (deoarece recunoaște dreptul de proprietate cu efect retroactiv, de la data începerii posesiei), pe când, în cazul procedurii speciale reglementate de actualul cod de procedură civilă, hotărârea judecătorească (încheierea sau sentința, după caz) conține dispoziția de înscriere în cartea funciară a dreptului real dobândit de reclamant, care va fi considerat proprietar de la data înscrierii în cartea funciară, astfel încât hotărârea nu are caracter declarativ, deoarece nu recunoaște un drept preexistent.

Din prezentarea formelor diferite de uzucapiune reglementate de legislația aplicabilă pe teritoriul țării noastre în decursul timpului rezultă că acestea sunt supuse unor condiții de fond diferite, ceea ce determină administrarea unui probatoriu specific și efectuarea de către judecător a unor verificări corespunzătoare, în raport cu forma de uzucapiune incidentă în cauză. În plus, hotărârea judecătorească are consecințe diferite, atât sub aspectul momentului dobândirii dreptului de proprietate, dar și din perspectiva efectelor înscrierii dreptului dobândit prin uzucapiune în cartea funciară.

Chiar dacă dispozițiile tranzitorii ale art. 82 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 se referă la modul de aplicare a normelor care vizează condițiile de fond ale uzucapiunii, nu trebuie omis faptul că normele de procedură reprezintă forma de valorificare în plan procesual a normelor de drept material. Or, dacă legea aplicabilă în ce privește condițiile și termenele uzucapiunii este cea de la data începerii posesiei, aceasta trebuie aplicată în întregime, nu numai parțial, deci și cu privire la efectele posesiunii.

Prevederea art. 1.053 alin. (3) din Codul de procedură civilă, deși înglobată în reglementarea-cadru a procedurii de judecată în materie civilă, constituie o normă de fond, care guvernează regimul juridic al uzucapiunii, sub aspectul momentului nașterii dreptului de proprietate. Stabilind că reclamantul este considerat proprietar de la data înscrierii în cartea funciară a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii, noua reglementare schimbă în mod radical concepția anterioară în privința efectelor uzucapiunii, neputând fi aplicată decât dacă i s-ar recunoaște caracter

retroactiv, ceea ce este contrar art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată.

Un alt considerent în susținerea acestei soluții decurge din însuși textul art. 1.052 alin. (7) din Codul de procedură civilă, care prevede expres că instanța va cerceta "dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute de Codul civil pentru dobândirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii". Singura interpretare validă este aceea că trimiterea avută în vedere de legiuitor se referă la Codul civil în vigoare.

Argumentul potrivit căruia s-ar putea da o interpretare mai largă textului, în sensul că referința ar viza atât noul Cod civil, cât și Codul civil de la 1864, este lipsit de fundament și nu poate fi acceptat, deoarece textul legal examinat este cuprins în cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, intitulată "Proceduri speciale", fiind, așadar, o normă specială, de strictă interpretare și aplicare.

De altfel, prin terminologia utilizată, legiuitorul a făcut distincția clară între Codul civil adoptat prin Legea nr. 287/2009 și Codul civil anterior. Astfel, în conținutul art. 230 lit. a) din Legea nr. 71/2011 se face referire la "Codicele civil" sau "Codul civil din 1864".

Cu atât mai puțin poate fi argumentată interpretarea art. 1.052 alin. (7), în sensul extinderii aplicării procedurii speciale în materie de uzucapiune, prevăzută de Codul de procedură civilă, cu privire la celelalte forme speciale de uzucapiune, prevăzute de Decretul-lege nr. 115/1938. Oricât de largă ar fi interpretarea, acest din urmă act normativ nu poate fi înglobat în Codul civil, fiind o reglementare specială, care ar fi trebuit să fie indicată în mod expres în situația în care s-ar fi intenționat extinderea procedurii speciale și cu privire la aceasta.

Art. 1.052 alin. (7) din Codul de procedură civilă nu reprezintă o dispoziție singulară prin care se face trimitere la Codul civil. Bunăoară, art. 94 pct. 1 lit. a) și art. 114 alin. (1) din Codul de procedură civilă cuprind norme de competență referitoare la "cererile date de Codul civil în competența instanței de tutelă și de familie (...)", fiind evident că textul se raportează la dispozițiile Codului civil în vigoare.

La fel, art. 193 alin. (3) din Codul de procedură civilă se referă la verificarea evidențelor succesoriale prevăzute de Codul civil, iar art. 397 alin. (3) și art. 454 din Codul de procedură civilă fac trimitere directă la anumite articole din Codul civil, care se regăsesc în textul Codului civil în vigoare, ceea ce exclude orice dubiu cu privire la faptul că, pentru legiuitor, "Codul civil" la care se face trimitere este cel adoptat prin Legea nr. 287/2009, nu cel anterior.

În continuarea aceluiași raționament mai trebuie remarcat și faptul că, atunci când s-a dorit trimiterea atât la dispozițiile Codului civil, cât și la alte dispoziții legale, aceasta s-a făcut în mod expres. Un exemplu în acest sens sunt prevederile art. 237 alin. (2) pct. 9 și 10 din Codul de procedură civilă, potrivit cărora, în etapa cercetării procesului, judecătorul "va dispune ca părțile să prezinte dovada efectuării verificărilor în registrele de evidență ori publicitate prevăzute de Codul civil sau de legi speciale", respectiv "va îndeplini orice alt act de procedură necesar soluționării cauzei, inclusiv verificări în registrele prevăzute de legi speciale".

Dintr-o altă perspectivă, problema de drept analizată prezintă similitudini cu cea dezlegată prin Decizia în interesul legii nr. 1/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 283 din 17 aprilie 2014, prin care s-a statuat că prescripțiile extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011, împlinite ori neîmplinite la aceeași dată, rămân supuse dispozițiilor art. 18 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, republicat, astfel încât atât instanțele de judecată, din oficiu, cât și părțile interesate pot invoca excepția prescripției extinctive, indiferent de stadiul procesual, chiar în litigii începute după 1 octombrie 2011.

Problema care a fost supusă analizei în cadrul acestui recurs în interesul legii a fost aceea dacă, după intrarea în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, instanțele de judecată, din oficiu, ori părțile interesate mai pot invoca, în orice fază procesuală, excepția prescripției extinctive atunci când prescripțiile au început înainte de 1 octombrie 2011.

Completul investit cu soluționarea recursului în interesul legii a avut în vedere dispoziția tranzitorie a art. 201 din Legea nr. 71/2011, potrivit căreia "Prescripțiile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a Codului civil sunt și rămân supuse dispozițiilor legale care le-au instituit".

S-a reținut, în argumentarea soluției, că, "din punctul de vedere al aplicării legii civile în timp, prescripțiile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi reprezintă *facta pendencia*, ca situații juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data apariției acesteia.

Reglementând conflictul de drept intertemporal generat de intrarea în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, în partea privitoare la prescripție, legiuitorul a optat să supună legii vechi prescripțiile începute și neîmplinite la data de 1 octombrie 2011, în vederea asigurării stabilității juridice, spre a da satisfacție principiilor respectării drepturilor câștigate

și a așteptărilor legitime, iar, nu în ultimul rând, spre a evita aplicarea retroactivă a legii noi, față de imperativul respectării principiului de ordin constituțional al neretroactivității legii, consacrat prin dispozițiile art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată.

Aceasta întrucât, de principiu, modificările aduse prin legea nouă condițiilor ori regimului prescripției - fie că legea nouă ar institui ori suprima prescripția, fie că ar mări sau micșora durata termenelor de prescripție, fie că ar modifica începutul acesteia, cauzele de suspendare, întrerupere, de repunere în termen ori condițiile invocării în vederea producerii de efecte juridice - nu pot atașa unui fapt trecut alte consecințe juridice decât cele prevăzute de legea atunci în vigoare. Acest lucru s-ar putea realiza doar dacă legea nouă ar retroactiva, fapt inadmisibil în actuala ordine constituțională.

Aceeași soluție legislativă a fost consacrată și prin dispozițiile art. (6) alin. (4) din Codul civil, potrivit cărora «Prescripțiile, decăderile și uzucapiunile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit».

(...) Întrucât norma tranzitorie a art. 201 din Legea nr. 71/2011 nu utilizează nicio distincție, iar «ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus», în timp ce aceea a art. 6 alin. (4) din Codul civil - care consacră o soluție identică, dând expresie aceluiași principii de drept - conține sintagma «în întregime», se înțelege că legea sub imperiul căreia prescripția a început să curgă va governa atât aspectele de drept material, cât și pe cele de drept procesual referitoare la prescripție, chiar dacă aceasta se împlinește după intrarea în vigoare a Codului civil".

Având în vedere raționamentul acestei decizii, ținând seama că și în cazul posesiilor începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi suntem în prezența unor *facta pendencia*, ca situații juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data apariției acesteia, față de prevederile art. 82 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 și art. 6 alin. (4) din Codul civil și pentru identitate de rațiune, soluția care se impune este aceea că pentru posesiile începute anterior intrării în vigoare a Codului civil nu pot fi aplicate noile dispoziții procedurale, a căror consecință ar fi renunțarea la caracterul retroactiv al uzucapiunii și schimbarea, în acest mod, a regimului juridic al uzucapiunii.

În ceea ce privește unul dintre argumentele opiniei contrare, bazat pe interpretarea prevederilor art. 1.050 din Codul de procedură civilă, potrivit cărora dispozițiile titlului XII al cărții a VI-a se aplică "oricărui cereri de înscriere în cartea funciară a drepturilor reale imobiliare dobândite în temeiul uzucapiunii", se apreciază că acestea nu pot fi interpretate izolat, ci prin raportare la celelalte prevederi ale aceluiași titlu, în special, la art. 1.052 alin. (7), care face trimitere la condițiile uzucapiunii prevăzute de Codul civil. Din analiza sistematică a acestor dispoziții legale rezultă că cererile vizate de art. 1.050 din Codul de procedură civilă sunt cele care au ca obiect uzucapiunile guvernate de Codul civil.

Prevederile art. 24 din Codul de procedură civilă, potrivit cărora "Dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare", nu pot constitui un argument în favoarea opiniei contrare, deoarece, în cazul posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil și valorificate printr-o cerere de chemare în judecată formulată ulterior intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, nu se pune problema aplicării vechii legi procedurale, ci se aplică tot legea nouă, însă nu cea configurată în procedura specială (care este circumscrisă uzucapiunilor întemeiate pe Codul civil), ci dispozițiile generale ale Codului de procedură civilă.

Condițiile de exercitare a acțiunii, impuse prin art. 1.051 din Codul de procedură civilă, precum și împrejurările pe care judecătorul trebuie să le verifice, conform art. 1.052 al aceluiași cod, conduc spre concluzia că această procedură specială a fost elaborată în strânsă corelație cu prevederile Codului civil în materie de uzucapiune.

Înscrisurile solicitate de lege în dovedirea dreptului dedus judecății pe calea procedurii speciale, respectiv cele menționate în cadrul art. 1.051 alin. (3) lit. a) și g) din Codul de procedură civilă, vizează în mod evident uzucapiunea extratabulară sub cele două forme reglementate de art. 930 alin. (1) lit. a) și b) din Codul civil (respectiv uzucapiunea întemeiată pe decesul proprietarului tabular și uzucapiunea întemeiată pe renunțarea la proprietate), neexistând nicio justificare ca instanța să administreze astfel de probe în situația în care, de exemplu, se invocă uzucapiunea întemeiată pe Codul civil din 1864.

Împrejurarea că unele dintre probele și verificările prevăzute de procedura specială se efectuau și în procedura aplicabilă anterior datei de 15 februarie 2013 (data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă) și se vor administra și în procedura de drept comun descrisă de acest cod nu poate justifica aplicarea procedurii speciale pentru posesiile începute anterior intrării în vigoare a Codului civil.

Aspectele reținute în considerentele Deciziei nr. 225 din 2 aprilie 2015 a Curții Constituționale, referitoare la incidența procedurii de înscriere a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii, prevăzută de art. 1.050-1.053 din

Codul de procedură civilă, și în cazul posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil, sunt de natură să creeze în practică situații de aplicare neuniformă și secvențială a legii, lăsând la latitudinea fiecărui judecător posibilitatea de a aprecia dacă aplică sau nu o anumită dispoziție din procedura specială.

Prin decizia menționată, Curtea Constituțională analizează conformitatea textului legal criticat (art. 1.049 din Codul civil, devenit art. 1.050 după republicare) în raport cu prevederile Constituției, fără ca prin aceasta să se poată limita atributul constituțional al instanței supreme, prevăzut de art. 126 alin. (3) din Constituție, de a se pronunța cu privire la interpretarea și aplicarea unitară a legii.

Totodată, în cazul uzucapiunii pentru un imobil neînscris în cartea funciară, dacă în timpul sau după împlinirea termenului de uzucapiune de 30 ani proprietarul imobilului sau moștenitorii acestuia decid să deschidă o primă carte funciară (fapt ce nu este de natură să întrerupă cursul prescripției achizitive, deoarece este vorba despre o simplă cerere adresată unui organ administrativ), uzucapantul nu va putea obține înscrierea dreptului său în cartea funciară și, ca atare, nici nu va putea dobândi însuși dreptul de proprietate, deoarece s-ar opune prevederile art. 1.053 alin. (2) din Codul de procedură civilă, text potrivit căruia înscrierea dreptului dobândit în temeiul uzucapiunii nu se poate efectua dacă acesta a fost intabulat sau înscris provizoriu în folosul unei alte persoane.

În raport cu aspectele relevate și având în vedere caracterul special al procedurii instituite de art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă se apreciază că aceasta nu poate fi aplicată trunchiat, în sensul că instanța de judecată, în soluționarea unei cereri întemeiate pe aceste dispoziții procedurale, nu poate să aleagă între a aplica sau nu o anumită normă și nu poate atribui hotărârii pronunțate un alt efect decât cel pe care legea îl prevede în mod expres.

Fiecare regim juridic de reglementare a uzucapiunii are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi succesive. De asemenea, instanța nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim juridic ad-hoc (lex tertia), alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi succesive, deoarece s-ar ajunge la consecința inadmisibilă ca organul judiciar să exercite un atribut care nu îi revine, intrând în sfera de competență constituțională a legislativului.

Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 517 cu referire la art. 514 din Codul de procedură civilă,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

D E C I D E:

Admite recursul în interesul legii exercitat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și Colegiul de conducere al Curții de Apel Suceava.

În interpretarea și aplicarea prevederilor art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă și art. 56, art. 76 și art. 82 din Legea nr. 71/2011 stabilește că procedura specială reglementată de prevederile art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă nu este aplicabilă în privința posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil.

Obligatorie, potrivit art. 517 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 5 octombrie 2015.

VICEPREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
IULIA CRISTINA TARCEA

Prim-magistrat-asistent,
Aneta Ionescu

WWW.JURL.RO